

Maastricht Kriterleri Avrupa Birliği'nin Geleceđinin Teminatı mı? Almanya - Britanya - İspanya - Yunanistan Analizi (1998-2018)

Çađdas BEKTAŞ (<https://orcid.org/0000-0001-6355-0139>), Department of Public Finance, Dokuz Eylöl University, Turkey; e-mail: cagdasbektas@gmail.com

Özgür SARAÇ (<https://orcid.org/0000-0001-8029-6646>), Department of Public Finance, Dokuz Eylöl University, Turkey; e-mail: ozgur.sarac@deu.edu.tr

Are Maastricht Criteria Guarantee for the Future of the European Union? Germany - United Kingdom - Spain - Greece Analysis (1998-2018)

Abstract

Maastricht Criteria which are actually known as Convergence Criteria can be regarded as the most popular embodiment of fiscal policy rules. Fiscal rules not only put limits on politicians who are using public resources but also target improving macroeconomic performance of countries. Maastricht Criteria can be an example for this second type and consist of five rules. Two of these rules carry fiscal characteristics while other three rules have economic characteristics. When governments do not obey these rules, in other words, when irregularity occurs, they face various sanctions. In this study, twenty-year performance of four selected countries are examined. In this respect, deviations (if any), are taken into account together with their reasons and the implemented sanctions are analysed. According to the results, it is discussed whether Maastricht Criteria can be a kind of guaranty for the future of the European Union or not.

Keywords : Rule Based Fiscal Policy, Fiscal Rules, European Union, Economic and Monetary Union, Maastricht Criteria, Stability and Growth Pact.

JEL Classification Codes : E61, E62, E63, H61, H63.

Öz

Aslında birer Yakınsama Kriteri olma özelliği gösteren Maastricht Kriterleri, kurallı maliye politikasının en somut ve bir o kadar da popüler örneği konumundadır. Mali kurallar, kamusal kaynakları kullanan politikacıları sınırlandırma özelliğinin yanı sıra makroekonomik performansın iyileştirilmesini hedef alır. İkinci tipe örnek olan Maastricht Kriterleri, ikisi mali ve üçü iktisadi özellik gösteren toplam beş kuraldan oluşur. Devletlerin sergilediği performansların kurallara uymaması, yani yaşanan kuralsızlık, çeşitli yaptırımlara tabidir. Çalışmada seçilen dört ülkenin yirmi yıl boyunca sergilediği performanslar incelenmiştir. Buna göre, varsa oluşan sapmalar, nedenleriyle ele alınarak ne gibi yaptırımlar uygulandığı araştırılmış ve ulaşılan bilgiler ışığında Maastricht Kriterleri'nin Avrupa Birliği'nin geleceği için bir tür teminat olup olmadığı tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler : Kurallı Maliye Politikası, Mali Kurallar, Avrupa Birliği, Ekonomik ve Parasal Birlik, Maastricht Kriterleri, İstikrar ve Büyüme Paktı.

1. Giriş

Otomatik istikrar sağlayıcı mekanizmalar bir yana bırakıldığında, uygulama bakımından maliye politikası (i) *iradi politika* ve (ii) *kurallı politika* olarak ayrımlanır. İradî maliye politikası, 1929 Buhramı sonrasında çözümler sunan *Keynesyen İktisat* ve onun uzantısı olan *fonksiyonel maliye yaklaşımı* tarafından savunulmuş ve kısa zamanda birçok ülkede uygulanagelmıştır. Her ne kadar eldeki veriler, başarılı ekonomi yönetimine sahip devletlerde göreceli başarılarını gösterse de iradi maliye politikasının sonuçları, kamu ekonomisi ölçeğinin aşırı genişlemesi ve artan bütçe açıkları olmuştur. Zamanla borçlanma ile finanse edilen bütçe açıkları sürdürülemez hale gelmiş ve başlarda yaşanan mali sorunlar, enflasyon ve işsizliğin bir arada yaşandığı *stagflasyon* sorununa zemin hazırlamıştır.

1980'lerde ağırlaşan stagflasyon sorunu karşısında çözümler sunan *neo klasik iktisat*, kamu ekonomisi hacminin düşürülmesi ve kamu mali yönetiminde *mali disiplin* sağlanmasını öğütlemiştir. Özelleştirme uygulamalarının yaygınlaşması, maliye politikası yerine para politikasının ön plana çıkarılması ve kurallı maliye politikası kapsamında ortaya atılan *mali kurallar*, özellikle gelişmiş ülkelerin gündemine oturmıştır. 1990'ların başında geliştirilen ve fiyat istikrarının sağlanması için sadece para miktarının kontrolünü değil, bütçe açıkları ve bu açıkların sebep olduğu borç stokunun da kontrolünü şart koşan *Fiyat Düzeyinin Maliye Teorisi*'nin de katkılarıyla başta Avrupa Birliği (AB) olmak üzere birçok devlet bütçe açıkları ve borçlanma üzerine mali kurallar getirilmiştir. 1993 yılında AB tarafından imzalanan Maastricht Anlaşması ile Ekonomik ve Parasal Birliğe (EPB) katılma koşulları oluşturulmuş ve üye devletlerarasındaki farklılıkların giderilmesini teminen bazı makro büyüklükler açısından "yakınlaşma kriterleri" tespit edilmiştir. Maastricht Kriterleri olarak anılan bu kriterler, kısa zamanda popülerlik kazanmıştır. Mali kuralların somut örneği olan Maastricht Kriterleri karşısında üye devletlerin sergilediği performans, EPB'nin kurulduğu 1999 yılından bu yana izlenmektedir. Buna göre, sürecin ilerleyişini zayıflatan kural ihlalleri oluştuğunda ülke yönetimleri çeşitli tavsiyelerle uyarılmakta ve kendilerine uygulanacak yaptırımlar hatırlatılmaktadır.

Çalışmamızda, seçilen dört devletin sergilediği yirmi yıllık performans ele alınmıştır. Bu devletlerden biri Almanya'dır. Çünkü AB'nin kurucularından olan Almanya'nın varlığı, dünya kamuoyunda Birliğin devamı için bir tür garanti olarak görülmektedir. Britanya'nın¹ seçilme sebebi ise malum olunduğu üzere AB'den çıkmak istemesidir. Diğer yandan mali kurallara rağmen, mali problemler yaşayan İspanya ve içine düştüğü borç krizinden bir türlü kurtulamadığı için Yunanistan bu çalışmaya Birlikte kalma gayreti gösteren üye devlet olmaları sebebiyle dâhil edilmiştir. AB'deki mali kurallara ve kural ihlallerine uygulanan yaptırımlara yer veren bu çalışma ile mali kuralların işlevselliği sorgulanmış ve bu kısıtlar altında kuralların AB için bir teminat olup olmadığı ele alınmıştır.

¹ Britanya 2016 yılında yapılan referandumun ardından 31 Ocak 2020 itibarıyla AB'den resmen ayrılmıştır.

2. Mali Kurallar: Teorik Arka Plan

Mali kurallar, neo liberal iktisadi düşüncenin uygulama hâkimiyeti kazandığı 1980'li yılların sonunda çoğu devletin içine düştüğü borç krizlerinden çıkmak ve bütçe sürecini disipline etmek amacıyla adeta birer sihirli reçete şeklinde ortaya atılmıştır. Alesina ve Perotti (1999) ve Kopits ve Symansky (1998)'e göre mali kurallar, siyasi otoritenin kamu maliyesi araçları üzerindeki hâkimiyetini bütçe süreci üzerinden “yasal” ve “kalıcı” bir biçimde sınırlandıran kısıtlardır. Bu kısıtlar, mali kurallara uyumun sağlanabilmesi için sıkı bir denetim ve yaptırım mekanizmasının tesisini gerektirir. Öyle ya, bağlayıcılığı ve yaptırımı olmayan bir kısıt, kural değil tavsiyedir.

Mali kuralların varlığı halinde politika alanı kurallı hale gelir. Esasen kurallı politika katkısı, başta Freiburg Okulu ile Virginia Okulu olmak üzere Anayasal ve Kurumsal İktisat yaklaşımlarının katkıları ile ortaya çıkmış ve gelişmiştir². Kurallı politika savunucuları Klasiklerin *tarafsız devleti* ile Keynesyenlerin *müdahaleci devleti* arasına yerleşen bir anlayışla politikacıların kamu maliyesi alanındaki başarısızlıklarından kaynaklanan ve tüm ekonomiyi etkileyen sorunları engellemeyi amaçlamışlardır. Kurallı politika çalışmalarına geliştirdiği *mali anayasa* fikri ile düşünsel yönden ciddi katkılar sağlayan Buchanan (1991)'e göre mali kurallar; politikacıları, niteliklerine dokunmadan ve onları daha iyileri ile değiştirmeden sınırlamaya çalışan kısıtlardır.

Kurallı maliye politikasının çerçevesini belirleyen mali kurallar, kamu hesaplarında özellikle şeffaflık ve öngörülebilirliğin artırılmasını gerektirir. Çünkü ancak bu sayede mali disiplin ve politika alanında istikrar sağlanması mümkündür. Uygulama örnekleri ele alındığında mali kuralların anglo-sakson ülkelerde *şeffaflık* üzerine bina edilirken Latin ülkelerinde ve özellikle AB'de *hesap verebilirliği* hedef aldığı görülür (Kopits, 2001: 62). Öyle ki, azalan bütçe açıkları ve tesis edilen *mali disiplin* sayesinde orta ve uzun vadede *borçların sürdürülebilirliği* (Kopits & Symansky, 1998: 6-7) AB'deki mali kuralların odağı olmuştur. Ayrıca ülkeler için performans değişkenleri³ arasında sayılan *enflasyon* ve onun reel ekonomi bağlantısı olma özelliği gösteren *uzun dönem faiz oranı* için de kısıtlar oluşturulmuştur.

Mali kurallar mutlaka hukuki cebre dayandırılmalı ve uluslararası anlaşma, anayasa ve kanunlar üzerinden yasal bir zemine oturtulmalıdır. Ayrıca bütçe kanunları gibi yıllık bazda değil, kalıcı olarak uygulanmalıdır. Mali kurallara esneklik kazandırmak için getirilen istisnai koşullar, olabildiğince sınırlı (dar kapsamlı) olmalı ve partizanca davranışları önlemelidir (Biraschi, 2008: 10-11). Mali kurallar açık, anlaşılır, sade, saydam, öngörülebilir, olağanüstü ortamlar ve kriz dönemlerindeki gelişmelere karşı esnek, çok sık

² 1920'li yıllarda ABD ve İsviçre kantonlarında özellikle borçlanma üzerine getirilen kısıtlamalar mali kuralların ilk örnekleridir. Ayrıca 1950'li yıllarda Almanya, İtalya, Hollanda ve Japonya'nın uyguladığı istikrar programlarında çeşitli mali kurallar oluşturulmuştur (Kopits, 2001: 61).

³ Günümüzde ülke ekonomilerinin sergilediği performanslar en genel hatları ile (i) enflasyon oranı, (ii) işsizlik oranı ve (iii) büyüme oranı üzerinden izlenir. Ayrıca (A) enflasyon oranı, (B) işsizlik oranı, (C) uzun dönem faiz oranı ve (D) büyüme oranı olarak ifade edildiğinde $[(A+B+C)-D]$ formülü “sefalet endeksi” olarak adlandırılır.

değişmeyen ve hedeflere uygun olmaları yönüyle idealize edilmeli (Kopits & Symansky, 1998: 18-19) ve başarısız politikacıları hesap verme sorumluluğu altına sokmalıdır.

Hükümet yetkilerinin sınırlanmasını sağlayan mali kurallar, yasama organı tarafından onaylanan yasal metinlerle meşruiyet kazanır. Bu metinler (i) uluslararası anlaşmalar hakkında olabileceği gibi (ii) anayasal düzenlemeler ya da en nihayetinde (iii) kanunlar şeklinde de olabilir. Çalışma konumuzu oluşturan Maastricht Kriterleri ilk gruba örnektir. Mali kuralların anayasal düzenlemelerle yapılması yeter oy sayısı bakımından nitelikli çoğunluk gerektirdiğinden kalıcı, yani uzun ömürlü olmaları bakımından çok daha yerindedir. Böyle olduğunda hükümetin getirilen kuralları keyfi uygulamalarla esnetmesi, uygulamayı geciktirmesi ya da kuralları yok sayması gibi tehlikeler engellenmiş olur.

Mali kurallar, ekonomik amaçlarla ilgili olabileceği gibi para ve maliye politikasının araçlarına yönelik de olabilir. Uygulama örneklerine bakıldığında mali kuralların genelde araç bileşenlerine yönelik oldukları görülür. Değiştirilme kolaylıkları bakımından "katı" ve "esnek" olabilen bu kurallar (Vural, 2007: 99) içerik bakımından da (i) bütçe dengesine dair kurallar, (ii) kamu harcamalarını sınırlandıran kurallar, (iii) vergilendirmeyi sınırlandıran kurallar, (iv) borçların sürdürülebilirliğine yönelik kurallar, (v) regülasyonları sınırlandırıcı kurallar ve (vi) maliye politikası alanını daraltan kurallar şeklinde ayrılmaları⁴. Bu kurallar içinde uygulaması popüler olanları bütçe dengesi ve borçların sürdürülebilirliği ile ilgili olanlardır (Günay, 2007: 105). Bu popülerlik çalışma konumuz olan Maastricht Kriterlerine de yansımıştır.

3. EPB'nin Mali Kuralları: Maastricht Kriterleri

AB'de üye devletlerin ekonomi politikalarının somut şekilde uyumlaştırılması ve ortak para birimi olarak *Euro*'nun yürürlüğe konması EPB'ye geçilmesi ile mümkün olmuştur⁵. AB'nin EPB'ye geçişi, üç aşamada gerçekleşmiştir. Bunlar (i) 1 Temmuz 1990 - 31 Aralık 1993 arasını kapsayan ve üye devletler arasında sermayenin tamamen serbest dolaşımı ile izlenen ulusal ekonomi politikalarının koordinasyonunu hedef alan *Birinci Aşama*, (ii) 1 Ocak 1994 - 31 Aralık 1998 arasını kapsayan ve fiyat istikrarı ve sağlam kamu finansmanı ile sonradan Avrupa Merkez Bankası'na dönüşecek olan Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulmasını hedef alan *İkinci Aşama* ve (iii) 1 Ocak 1999 itibarıyla döviz kurlarının daimi olarak sabitlenmesi ve ödemelerde ortak para birimi olan *Euro*'nun

⁴ Mali kural örnekleri için başvurulabilecek çalışmadan bazıları şunlardır: Kopits ve Symansky (1998), Kennedy, Robbins ve Delorme (2001), Masson ve Pattillo (2003) ve Schaechter, Kinda, Budina ve Weber (2012). Ayrıca gelişmiş ülkelerdeki maliye politikası kuralları için bkz. OECD, 2002.

⁵ Günümüzde EPB üyesi devletlerin sayısı on dokuz (19)'dur. Üyelik kronolojisine göre bu devletler şunlardır: Almanya (1993), Avusturya (1993), Belçika (1993), Finlandiya (1993), Fransa (1993), Hollanda (1993), İrlanda (1993), İspanya (1993), İtalya (1993), Lüksemburg (1993), Portekiz (1993), Yunanistan (2001), Slovenya (2007), Kıbrıs Rum Yönetimi (2008), Malta (2008), Slovakya (2009), Estonya (2011), Litvanya (2014) ve Letonya (2015). Kuruluş aşamasında Britanya, Danimarka ve İsveç kriterleri sağladığı halde EPB'ye katılmamıştır. Andorra, Monaco, San Marino ve Vatikan, birlik üyesi olmamalarına rağmen AB ile sonradan yaptıkları özel parasal anlaşmalarla ulusal para birimi olarak *Euro* kullanımını kabul etmişlerdir. Karadağ ve Kosova ise tek taraflı olarak *Euro* kullanımına geçmiştir. Günümüzde Danimarka, Polonya, Romanya ve Bulgaristan ise kriterlere uyma yükümlülüğünü benimsemiş olup henüz *Euro*'ya geçmemiş devletlerdir.

kullanılmasını hedef alan *Üçüncü Aşama*'dır. Bu aşamaları ortaya koyan anlaşma, Maastricht Anlaşması olmuştur.

3.1. Maastricht Kriterlerinin İçeriği

7 Şubat 1992'de imzalanan ve 1 Ocak 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması, AB'nin başta ekonomik birliğe dönüşmesini sağlayan ve Birliğin siyasi birlik olma yolunda ilerlemesine imkân kazandıran bir dönüm noktasıdır. AB açısından taşıdığı bu önemin yanı sıra Anlaşma'nın getirdiği kriterler kurallı maliye politikasının somut birer çıktısıdır. Maastricht Kriterleri; özellikle bütçe açığı ve borçlanma üzerine getirdiği kısıtlar ile üye devletlerin ekonomi politikalarının koordinasyonunu ve Birlik için dengeli ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlanmasını amaçlar.

Maastricht Kriterleri şunlardır (madde 112):

- Kriter (Enflasyon Oranı): Fiyat istikrarını sağlamayı hedef alan iktisadi kriterdir. Buna göre, üye devletlerde on iki (12) aylık enflasyon oranının -tüketici fiyatları bazında⁶- en iyi performans gösteren üç (3) üye devlet ortalamasından en fazla %1,5 sapabilir.
- Kriter (Bütçe Dengesi): Hükümetlerin finansal durumlarında istikrar sağlamayı hedef alan mali bir kriterdir. Buna göre, üye devletlerin bütçe açığının GSYH'sına oranı en fazla %3 olmalıdır.
- Kriter (Borç Stoku): Kamu borçlarının sürdürülebilirliğini hedef alan mali bir kriterdir. Buna göre, üye devletlerin kamu borçlarının GSYH'sına oranı en fazla %60 olmalıdır.
- Kriter (Faiz Oranı): Fonlama istikrarını sağlamayı hedef alan iktisadi bir kriterdir. Buna göre, üye devletlerin uzun vadeli faiz oranları, en düşük yıllık enflasyona sahip üç (3) üye devletin faiz oranı ortalamasından en fazla iki (2) puan sapabilir.
- Kriter (Döviz Kuru): Üye devletin parasının dalgalanma marjları içerisinde kalmasını hedef alan iktisadi bir kriterdir. Buna göre, üye devletin parası son iki (2) yıl itibarıyla diğer bir üye devletin parası karşısında devalüe edilmiş olmamalıdır.

Mali kurallar, amaç bileşenleri ile ilgili olabileceği gibi araç bileşenleri ile de ilgili olabilir. Maastricht Kriterleri, her ikisini de kapsamakta ve "parasal kural temelli politika" ile "mali kural temelli politika" bütünü oluşturmaktadır (Kopits, 2001: 62). Buna göre, birinci kriter olan "enflasyon kriteri" doğrudan doğruya fiyat istikrarı amacına yöneliktir. Dördüncü kriter olan "uzun dönemli faiz kriteri" de dolaylı olarak bu amaca yönelik olup nominal değişkenlerin reel ekonomiye bağlantısını kurmaktadır. İkinci kriter olan "bütçe dengesi kriteri" ile üçüncü kriterler olan "borç yükü kriteri" ise kamu maliyesinin araçlarının

⁶ TÜFE bazında referans değer oluşturulması, "talep enflasyonu" olgusunun ön planda tutulduğunu gösterir. Kanaatimizce talep enflasyonu, enflasyonun genel hali olduğundan ve üye devletlerdeki sektörel farklılıklar üretim maliyetlerini etkilediğinden böyle bir tutum sergilenmiştir.

kullanımı ile ilgilidir. Ayrıca bu iki kriterin ülke GSYH'leri ile bağlantılanmış olması, zmnen iktisadi büyüme amacı ile ilişkili kurulduğunu gösterir.

Maastricht Kriterlerinin oluşmasında özellikle Almanya'nın etkisi olmuş ve o dönemde üye devletlerin bir an önce para ve maliye politikası alanında disiplin sağlayan Almanya'nın standartlarına ulaşmaları amaçlanmıştır (Karluk & Tonus, 1998: 14). Kriterlerin belirlediği referans değerler mali açıdan başarı ölçütü olarak kabul edilmiş ve kısa zamanda kamuoyunda dikkate değer bir önem kazanmıştır (Ela, 2018: 731). Geçen yirmi yıllık sürede Maastricht Kriterlerinde herhangi bir değişiklik yapılmamış ve bu özelliği ile kriterler, istikrarlı birer mali kural olagelmıştır. Buna karşın Maastricht Kriterlerinin gözetimi ve yaptırımlarına ilişkin özellikle 2005 ve 2011 yıllarında kapsamlı değişiklikler yapılmıştır.

3.2. Maastricht Kriterlerinin Yaptırımları

Kural, elbette ki yaptırımı varsa kuraldır. Aksi halde kuralın herhangi bir hükmü, yani bağlayıcılığı yoktur. Maastricht Kriterleri uygulama açısından üye devletleri bağlayıcı özellik gösterir. Buna göre, EPB'ye üye olunduktan sonra üye devletlerin performanslarının kriterlere uyma zorunluluğu vardır. Kriterlere uyumu denetleme yetkisi ise AB Komisyonu ile Ekonomi ve Maliye Bakanları Konseyi, yani ECOFIN'dedir. Maastricht Kriterleri'nden sapmalar oluşması halinde uygulanması öngörülen yaptırımlar şunlardır (madde 104)⁷:

- Üye Devletin Borçlanmasını Zorlaştırmak: İlgili üye devletten, tahvil ve menkul kıymet ihraç etmeden önce, Konsey tarafından belirlenecek ek bilgilerin yayımlanmasını talep etmek.
- Üye Devlete Borç Vermemek: Avrupa Yatırım Bankasını ilgili üye devlete yönelik kredi politikasını yeniden gözden geçirmeye davet etmek.
- Üye Devletten Depozito İstemek: Konseyce aşırı kamu açığının kapandığı görüşüne varılana dek, ilgili üye devletten uygun miktarda bir paranın Birlik hesabına faizsiz olarak yatırılmasını istemek.
- Üye Devlete Para Cezası Kesmek: Üye devlete ülke GSYH'sının %0,25'ini geçmeyecek miktarda bir para cezası uygulamak.

Kriterlerin gözetimi ve yaptırımların uygulanması ise 1997 yılında kurulan ve 1998 yılında faal hale getirilen İstikrar ve Büyüme Paketi (İBP) ile yapılmıştır. İBP, kurumsal statü bakımından AB Komisyonu'na tabidir. Buna göre, eğer varsa oluşan kural ihlalleri İBP kapsamında ele alınarak Komisyon tarafından AB Konseyine rapor edilir. AB Konseyi ihlale ilişkin yaptırımın uygulanıp uygulanmayacağı ya da varsa ara çözüm anlamına gelecek tedbirlerin alınması kararını verir. Bu bağlamda diğer kriterlerdense bütçe açıklarına odaklanan Aşırı Açık Prosedürü (AAP), yegâne tecedirdir. Bütçe açığı tavan değerinin aşılması halinde uygulanan ve o dönemde Almanya'nın ısrarıyla oluşturulan bu prosedür (Baldwin & Wyplosz, 2005: 8), bütçe açığını düşürme yönünde yaptırım uygulanmasını

⁷ Maastricht Anlaşmasında geçen bu yaptırımlara dair ifadeler, tarafımızca başlıklandırılmıştır.

konu alır. Prosedürün uygulanma kararını veren organ, AB Konseyi'dir. İzlenen aşamalar ise şöyledir (AB Komisyonu, 25.10.2019):

- Konsey, üye devlete çeşitli tavsiyelerde bulunarak söz konusu açığı düşürmek için gerekli önlemleri uygulaması için somut bir takvim belirlemesini ister.
- Üye devlet taahhütlerini yerine getir(e)mezse bir sonraki aşama olan yaptırım aşamasına geçilir. Yaptırımların ilki kamuoyunu bilgilendirmedir. Bu yaptırım üye devletin uluslararası alandaki reyting notunun düşmesine sebep olur. Para cezası uygulamaları ise diğer bir yaptırımdır.

Lakin bu hükümler (AB Konseyi Kararı C-236,1997) (i) üye devletlerin kontrolü dışında yaşanan olağanüstü bir sebeple mali durumda meydana gelen bir bozulma ve (ii) ülke reel GSYH'sının en az %2'sinin düşmesine sebep olan bir daralma durumunda uygulanmaz. Ayrıca sorunun aşılması durumunda AAP'yi sonlandırma yetkisi, AB Konseyi'ndedir.

1998-2004 arası dönemin işleyişini özetleyen bu süreç 2005 yılında İBP içeriğinin değiştirilmesi ile Maastricht Kriterlerini koruyacak şekilde AB Konseyi tarafından farklılaştırılmıştır (AB Konseyi Düzenleme Kararı 1055/2005 ve AB Konseyi Düzenleme Kararı 1056/2005)⁸:

- Üye devletler kendi ülke koşullarına göre mali şartlarını belirleyerek orta vadede denk bütçeye ulaşır ya da bütçe fazlası verir hale gelmelidir.
- Üye devletler yapısal bütçe açıklarını her yıl GSYH'nın %05'i oranında azaltacaktır. Ancak potansiyelin üstünde bir büyüme yakalanması durumunda söz konusu bütçe kesintisi %05'ten yüksek olmalıdır.
- Aşırı açığın tespiti ve raporlanması ile ilgili süreler esnetilerek, %3 bütçe açığı limitini aşan devlete limit değerinin altına inmesi için tanınan süre bir yıldan iki yıla çıkarılmıştır. Olağanüstü durumlarda ayrıca iki yıl ek süre verilir.
- %3 bütçe açığı kuralını ihlal eden devletler kriter değerini (i) geçici ve (ii) limit değere yakın olma şartıyla aşmaları durumunda yaptırımdan muaf tutulur.
- Şiddetli daralma durumlarında olağanüstü ve geçici nitelikte bir açığın varlığı, Komisyon tarafından açığın olağanüstü koşullar nedeniyle oluştuğunun ve bu olağanüstü koşulların ortadan kalkmasıyla referans değerlere ulaşılır.

2008 krizi sonrasında tüm dünyada olduğu gibi AB üyesi devletlerin de makro ekonomik göstergelerinde çarpıcı bozulmalar oluşmuş ve yakınlaşma kriterlerine uyumsuzluğu konu alan yukarıdaki hükümler, Altılı Paket ismiyle 2011 yılında bir kez daha yeniden düzenlenmiştir.

⁸ 2005 yılında İBP işleyişini değiştiren bu hükümlere dair ifadeler, tarafımızca özetlenmiştir.

Maastricht Kriterlerinin yürürlüğe girmesinden bu yana en güçlü mali ve makro ekonomik gözetim aracı olarak nitelendirilen bu tedbir şu tedbirlerden oluşmaktadır (TCABB, 2011)⁹:

- **Harcama Kuralı:** Bir devletin yapacağı harcamalardaki artış, o devletin potansiyel büyüme hızını geçmemelidir. Harcama kuralını ihlal eden devletlere "AB Komisyonu Uyarısı" ve/veya "GSYH'nın %02'si oranında faizli teminat" yaptırımları uygulanır.
- **Esnetilmiş Borç Yükü Kuralı:** Ulusal GSYH'nın %60'ı ile sınırlı olan borç kuralını aşan devletler, borç miktarının üç yıl boyunca ve her yıl GSYH'nın %60'ı aşan kısmını 1/20 nispetinde azaltmalıdır. Örneğin borç stoku GSYH'nın %100'üne ulaşmış bir devlet, üç yıl üst üste aşan kısım, yani %40'ın her yıl 1/20'si oranında borçlarını azaltmalıdır.
- **Aşırı Dengesizlik Prosedürü:** Makroekonomik dengesizliklerin önlenmesi ve düzeltilmesi için geliştirilen bir prosedürdür. Buna göre, çeşitli ekonomik göstergelerden oluşan bir puan tablosu baz alınarak üye devletlerin göstergeleri sürekli olarak izlenir. Eğer makroekonomik göstergelerinde ciddi dengesizlik tespit edilen bir devlet varsa prosedür hayata geçirilir. Aşırı Dengesizlik Prosedürü açılan devlet, düzeltici bir eylem planı hazırlar. *Sürekli başarısız* olunması durumunda ise GSYH'nın %01'i tutarında yıllık para cezası şeklinde yaptırım uygulanır.
- **Kamu Maliyesinde Çok Yıllı Planlama:** İBP'deki amaçlar, ulusal bütçelerde yer alacak ve kamu maliyesine ilişkin çok yıllık planlama yaklaşımı benimsenecektir. Bu kural, üye devletin bütçe disipliniyi sağlaması için ek bir katkı olarak yorumlanabilir.
- **Sağlıklı Veri Oluşturma ve Sunma Kuralı:** Üye devletlerin istatistiki verilerini oluştururken uymaları gereken asgari koşulları belirler. Bu kural, özellikle Yunanistan ile yaşanan veri krizine karşı alınan bir tedbir niteliğindedir.

Altılı Paket olarak anılan değişiklikler sonrasında 2013 yılında İkili Paket olarak anlandırılan ek değişiklikler yapılmıştır (AB Konseyi Düzenlemesi 472, 2013 ve AB Konseyi Düzenlemesi 473, 2013).

- Finansal açıdan zor durumda olan ve mali yardım alan tüm Parasal Birlik üyesi devletler güçlendirilmiş bir denetim prosedürüne tabi olacaktır. Komisyon denetim sonucunda Parasal Birliğin mali istikrarı için olumsuz etkileri olabileceğini düşündüğü bir devletin ek önlemler alması gerektiği sonucuna vararak, AB Bakanlar Konseyi'ne söz konusu üye devletin düzeltici önlemler alması veya bir makroekonomik uyum programı oluşturmasını tavsiye etmesini önerebilecektir.
- Parasal Birlik üyesi devletler her yıl 15 Ekim tarihine kadar AB Komisyonuna bütçe tasarımlarını sunacaktır. Komisyon, üye devletlerin bütçelerini inceleyerek

⁹ 2011 yılında İBP işleyişini değiştiren bu hükümlere dair ifadeler, tarafımızca başlıklandırılmıştır.

değişiklik yapmalarını isteyebilecektir. Ayrıca AB Komisyonu 30 Kasım tarihine kadar üye devletlerin bütçe tasarımlarını inceleyerek Parasal Birliğin bütçe görünümüne ilişkin bir değerlendirme hazırlayacaktır. Birlikle ilgili genel ve Komisyonun üye devletlerin bütçeleri ile ilgili değerlendirmeleri Euro Grubunda görüşülecek, hakkında AAP süreci devam eden devletler yakından izlenecektir.

2015 yılında yapılan son bir düzenlemeyle de üye devletler büyümenin hızlandığı dönemlerde %60 kriter değerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olmak amacıyla, bütçeleri üzerinde GSYH'nın %07,5'i veya %1'i düzeyinde yapısal fazla vermelidir. Borç stoku %60'luk kriter değerinin üzerinde olan devletler olağan dönemlerde ülke GSYH'lerinin %05'i düzeyinde, olağandışı dönemlerde ise %05'i aşan oranlarda bütçe açıklarını azaltmalıdır (AB Komisyonu, 2015).

4. EPB Üyesi Dört Devletin Maastricht Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi

Maastricht Kriterleri ile getirilen mali kurallar ve üye devletler için ulaşılan EPB, birçok kişi tarafından kurallı maliye politikasının en somut ve başarılı göstergesi olarak verilir. Oysa bu örneğin başarılı olup olmadığı uygulama dönemi incelendiğinde doğrulanabilir. Muradımız böyle bir sorgulamayı yapmak ve varsa eleştirilere ulaşmak olduğundan çalışmanın bu kısmı somut veri analizlerine dayanmaktadır. Uygulanacak yöntem oldukça basittir; buna göre EPB'nin kurulduğu 1999 yılından günümüze uzanan yirmi (20) yıllık¹⁰ süreçte Kriterlere uyum yönünden seçtiğimiz dört üye devletin sergilediği performanslar değerlendirilmektedir.

4.1. Enflasyon Kriteri Karşısında Dört Devletin Performansları

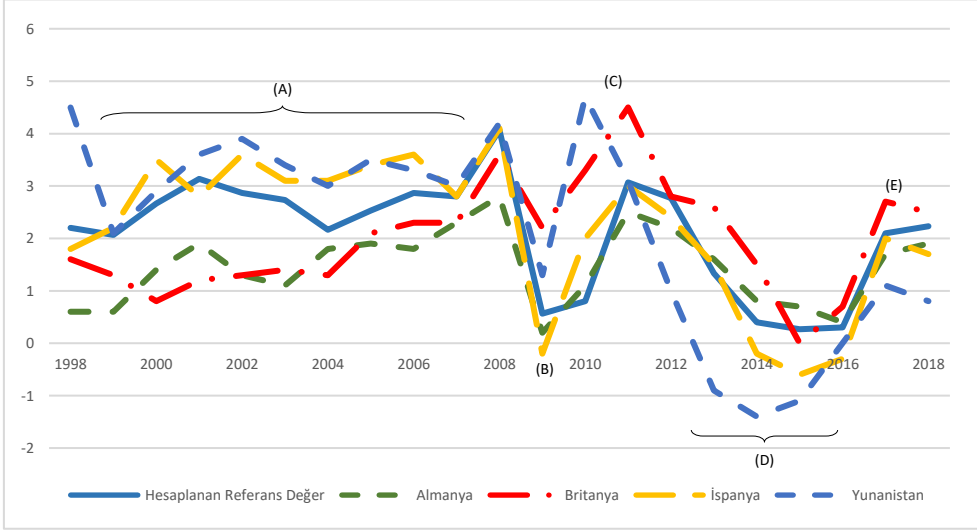
Enflasyon, nispi fiyat yapısının bozulmasına sebep olan bir sorundur. Başta nominal bir sorun gibi görünse de enflasyon, fiyatlarda yaşanan bozulmanın özellikle üretim sürecine yansması ile reel birtakım sorunları beraberinde getirir. Enflasyon-büyüme ilişkisi üzerinden ele alındığında bu sorunlardan bazıları şunlardır: (i) Enflasyon, olumsuz beklentilerin ortaya çıkmasına neden olur, bu da yatırımları ve büyümeyi olumsuz yönde etkiler. (ii) Yüksek enflasyon oranı, yüksek enflasyon değişkenliğine neden olur ve oluşan belirsizlik ekonomik birimlerin piyasadaki sinyalleri tam olarak algılayamamasına sebebiyet verir. Sonuçta, piyasada oluşan yanlış sinyaller yatırımları ve büyümeyi¹¹ olumsuz yönde etkiler. (iii) Farklı sektörlerde ait fiyatlar farklı oranlarda arttığından enflasyon, ileriye dönük yatırım kararlarının etkinliğini bozar ve kaynak dağılımını olumsuz etkiler. (iv) Enflasyon finansal varlıkların değerini düşürdüğü için tasarrufların değerli maden (genellikle altın) ve gayri menkul olarak tutulmasını teşvik eder. Tasarrufların bu alanlara yönelmesi ise finansal derinliği, dolayısıyla da yatırımları olumsuz etkiler. (v) Enflasyon oranındaki artış sermayenin maliyetini artırır ve bu durum da yatırımları ve ekonomik büyümeyi olumsuz

¹⁰ EPB öncesi giriş şartlarının sağlanıp sağlanmadığını görmek ve ülke verileri Eurostat'ta son bir yılı gecikmeli olarak yayınlandığı için veri aralığı, 1998-2018 aralığı olarak seçilmiştir.

¹¹ Enflasyon oranındaki %1'lik bir artışın ekonomik büyüme üzerinde %0,1 ile %0,5 arasında olumsuz bir etki meydana getireceği konusunda genel bir uzlaşının bulunduğu söylenebilir (Fisher, 1993'ten aktaran Mishkin, 1997: 9-10).

etkiler (Berber & Artan, 2004: 3). AB, genişleme ve derinleşme sürecinde enflasyonun üye devletlerce kontrol altında tutulmasını ve iktisadi politikaların öncelikli hedefi olarak görülmesini istemektedir. AB'nin sergilediği bu tutum, 1980 sonrası liberal dönemin fiyat istikrarının sağlanması önceliği ile de uyumludur.

Grafik 1
Almanya, Britanya, İspanya ve Yunanistan'da Enflasyon Oranları (1998-2018)

Kaynak: <<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>> adresli EUROSTAT verileri kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir 02.10.2019.

Hatırlanacağı üzere Maastricht Kriterlerinin enflasyon oranı ile ilgili şartı, “üye devletlerde on iki (12) aylık enflasyon oranının -tüketici fiyatları bazında- o yıl en iyi performans gösteren üç (3) üye devlet ortalamasından en fazla %1,5 sapabilir” şeklindedir. Grafik 1’de yer alan düz çizgi, hesaplanan referans değeri gösterir. Dikkat edilirse hesaplanan referans değer, birazdan ele alınacak bütçe dengesi ve borç yükü kriterlerinde olduğu gibi sabit değil, hareketlidir. Bu hareketlilik enflasyon oranı en düşük üç devlete ait ortalama olduğundan kriterin seyri ve küresel konjonktürün etkisini değerlendirme fırsatı verir. Buna göre, başlangıçta %2-3 arasında seyreden referans değer, 2008 krizinin yaşandığı dönemde %1’in altına düşmüş ve yaşanan sorunun deflasyonist etkiler oluşturduğunu açıkça ortaya koymuştur. O dönemde AB bazında alınan birtakım tedbirler¹² sayesinde kısa süreli bir toparlanma olsa da krizin etkileri, 2012 ve sonrasında kendisini daha uzun süreli göstermiş ve referans değer ancak 2016 sonrasında daha önceden olduğu %2-3 seyrine yerleşmiştir.

¹² Kurtarma fonları oluşturulması, kamu harcamalarının azaltılması, özelleştirme ve vergi gelirlerinin artırılmaya çalışılması o dönemde alınan tedbirlerden bazılarıdır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Erdönmez (2009), TCMB (2011).

Almanya, Britanya, İspanya ve Yunanistan'ın enflasyon kriterine uyumları hakkındaki tespitlerimiz şöyledir¹³:

- 1998-2008 arasında Almanya ve Britanya'nın sergilediği performans, referans değere uyumlu iken İspanya ve Yunanistan'ınki uyumsuzdur. Parasal Birliğin hayata geçtiği dönemde sağlanmış gibi görünen uyum İspanya ve Yunanistan'ın performansında görüldüğü üzere devam ettirilememiştir. Bu uyumsuzluk, Yunanistan'ın kriteri sağlamadığı halde 2001 yılında EPB üyesi yapıldığı tespitini açığa çıkarır¹⁴. Yunanistan'ın bu dönemdeki yetersiz performansı, zayıflayarak genişleyen bir EPB olarak değerlendirilmiştir.
- 2008 küresel krizinin dört üye devlet de sebep olduğu trend benzerlik gösterse de deflasyonist baskının en yoğun olduğu üye devlet Almanya olmuştur. Öyle ki, Almanya'nın kriz sonrası 2009 yılında yaşadığı büyüme oranı %-5,7 olarak gerçekleşmiştir. Kriz sonrası dönem ele alındığında Almanya'nın sergilediği performans, referans değer ile oldukça uyumlu olarak gerçekleşmiştir. 2008 krizi, Britanya ve Yunanistan'daki enflasyonun referans değeri aşmasına sebep olmuştur. Buna karşın İspanya'da enflasyon referans değerinin altında kalmıştır. Yunanistan referans değerden kısa sürede ve şiddetli bir sapma yaşarken Britanya bu sapmayı daha geç ve daha yumuşak olarak yaşamıştır.
- Krizin ardından alınan tedbirlere rağmen 2009 yılında Britanya ve Yunanistan'da büyüme oranları sırasıyla %-4,2 ve %-4,3 olarak gerçekleşmiş ve bununla birlikte Yunanistan 2011 yılında ve Britanya 2012 yılında başlayan ciddi bir dezenflasyon sürecine girmişlerdir. Eurostat (2019) verilerine göre o dönemde Yunanistan içine düştüğü borç krizinin de etkisiyle en şiddetlisi 2011'de gerçekleşen %-9,1'lik büyüme ile dokuz yıl boyunca küçülmüştür. Ülke ekonomisinde yaşanan bu küçülme, Yunanistan'ın EPB üyeliğinin tartışılmasına sebep olmuştur (Uçar,2012:15). 2009-2011 yılları arası İspanya da daha yüksek bir oranla Almanya da ise referans değerinin hemen üzerinde enflasyonist baskı oluşmuş, bu durum 2011 sonrası düzelen referans değerle uyumlu bir gelişim göstermiştir.
- 2011 yılında Yunanistan'da başlayan dezenflasyonist süreç, 2013-15 döneminde mali sürüklenme oluşumuna sebep olmuş ve o dönemde fiyat artışları, referans değerinin oldukça altında, eksi değer almıştır. Yunanistan gibi İspanya'da da enflasyon 2015 yılında eksi değere ulaşan benzer bir gelişim göstermiştir.
- 2016 yılı ile referans değer on yıl önceki seviyesine geri dönmüş ve 2016-2018 döneminde sadece Britanya, çok yaklaşmasına rağmen referans değere uyum sağlayamamıştır¹⁵.

¹³ Değerlendirmeleri öze indirgemek için trendlerde oluşan kırılmalara verilen (A), (B), (C), (D) ve (E) şeklindeki vurgular tarafımıza aittir.

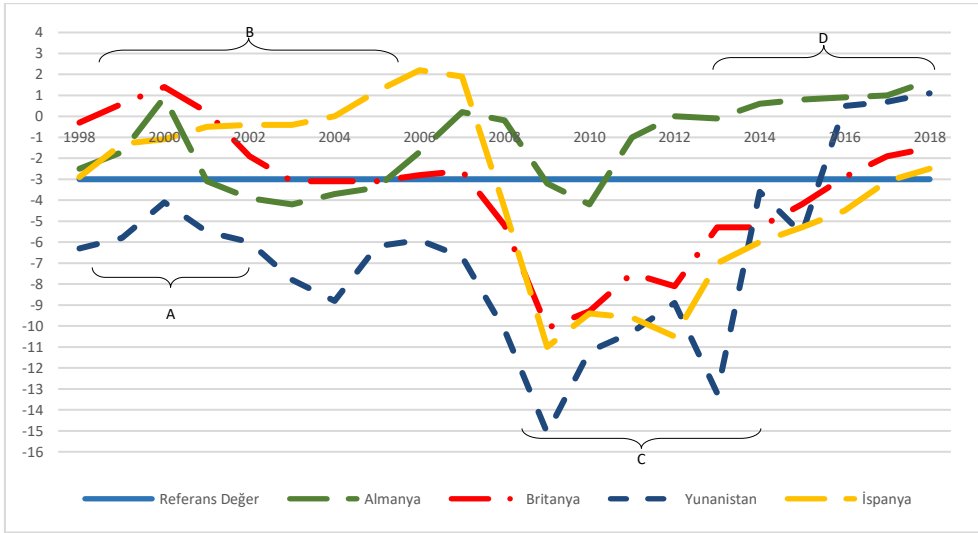
¹⁴ 2004 veri skandalı ortaya çıkmadan önceki veriler üzerinden değerlendirildiğinde Yunanistan'ın enflasyon kriterini sağladığı sanılmıştır (AMB, 2000: 3-4). Eurostat ülke verilerini sonradan düzeltme yoluna gitmiş ve bu veriler ile değerlendirildiğinde gerçek ortaya çıkmıştır.

¹⁵ Söz konusu uyumsuzluğun nedeni olarak bilgisayar programları, taşımacılık gibi alanlarda tek seferlik etkenlerden kaynaklan artışlar gösterilmiştir (UK Reuters, 2019). Eurostat (2019) verilerine göre Britanya'da enflasyon oranı 2019 Ağustos ayı itibarıyla %1,7 seviyesine gerilemiştir.

4.2. Bütçe Dengesi Kriteri Karşısında Dört Devletin Performansları

Bütçe, hükümetlerin mali politikalarını biçimlendirdiği en önemli siyasi belgedir. Demokratik rejimlerde bütçe, bütçe hakkının sahibi olan parlamento tarafından onaylanarak hükümetin gelecek bir yıla ait harcamalarına ve bunların finansmanında kullanılacak vergilere meşruiyet kazandırır. Bütçe ile ilgili mali kurallar hükümetlerin gereksinimlerine göre, (i) denk bütçe kuralı, (ii) sürdürülebilir bütçe kuralı, (iii) bütçe fazlası kuralı ve (iv) bütçede altın kural şeklinde farklılık gösterebilir (Bektaş, 2016: 25). Maastricht Kriterleri içindeki bütçe kuralı, sürdürülebilir bütçe kuralı şeklindedir.

Grafik: 2
Almanya, Britanya, İspanya ve Yunanistan'da Bütçe Açığı / GSYH (1998-2018)

Kaynak: <<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>> adresli EUROSTAT verileri kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir 02.10.2019.

EPB teorisyenlerine göre, mali disiplinsizlik ekonomik istikrarsızlığın en önemli sebebidir. Bu nedenle, kamu gelirleri ile giderleri arasında tesis edilecek denge, yani "mali disiplin" sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi ve üye devletler arasında yakınlaşma sağlanabilmesi için olmazsa olmaz öneme sahiptir. Mali disiplinsizliğin en somut çıktısı bütçe açıklarıdır. Bütçe açıklarının giderek artması hem vergi yükünü artırır hem de alternatif finansman aracı olan borçların kullanımında aşırılığı ortaya çıkarır. Bütçe açıklarının emisyon yoluyla finanse edilemediği EPB üyesi devletlerde borç faizlerinin düşürülebilmesi ve vadelerin uzatılmaması enflasyona neden olur (Buitter, 1983: 1-54). Borç yükünün sürdürülemez hale gelmesi ise mali krize yol açar. Ayrıca mali sistem ekonomik yapının zeminini oluşturduğundan ve mali açıdan zor durumdaki üyenin kurtarılması gerektiğinden yaşanan sorun, kısa sürede EPB'nin tamamını ilgilendiren iktisadi bir krize dönüşebilir (Günay & Özen, 2002: 76). Birliğin genel ekonomi politikasına

olan kredibilitenin zedelenmesi ise kamuoyunda beklentileri olumsuz hale getirir ve geleceğe dair çok daha karamsar tutumları ortaya çıkarır.

Maastricht Kriterlerinin bütçe dengesi ile ilgili şartı, *Bütçe Açığı / GSYH oranının en fazla %3 olmasıdır*. Grafik 2'de yer alan düz çizgi, her daim sabit olan bu referans değeri göstermektedir. Almanya, Britanya, İspanya ve Yunanistan'ın bütçe açığı kriterine uyumları hakkındaki tespitlerimiz şöyledir:

- EPB öncesi dönemde Almanya, Britanya ve İspanya'nın bütçe açıkları referans değerle uyumlu iken Yunanistan'ınkiler uyumsuzdur. Yani Yunanistan, enflasyon şartının yanı sıra bütçe açığı şartını da sağlamadığı halde EPB üyesi olmuştur. Lakin bizim burada yaptığımız bu tespit, Eurostat'ın düzeltilmiş veri seti ile çalıştığımız için mümkündür. O döneme ait ülke raporu (AMB, 2000: 20) incelendiğinde tam tersine Yunanistan'ın referans değeri sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca bu dönemde Yunanistan'a uygulanan herhangi bir AAP yoktur.
- 2001 yılı ile İspanya hariç üç üye devletin bütçe açıkları artmaya başlamıştır. Almanya'nın bütçe açığı verileri başlangıçta referans değeri aşmıştır. Bu nedenle Konsey, 2003 yılında Almanya hakkında AAP uygulanması talebinde bulunmuş ancak bu karar, Konseyce benimsenmemiştir (Haan vd., 2004: 236). Britanya'nın verileri başlangıçta referans değerle uyumlu iken AB Komisyonu, pakt kurallarının ihlal ettiği gerekçesiyle Britanya hakkında 2004 yılında AAP¹⁶ açmıştır. Ancak Komisyon, Britanya'nın parasal birlik içerisinde olmamasından dolayı kuralların ülke için bağlayıcı bir niteliğe sahip olmadığını, fakat söz konusu kurallara uymaya çalışması gerektiğini belirtmiştir (Aysu, 2009: 474-475). İspanya diğer üç devletten farklı olarak bu dönemde bütçe disiplini giderek sıkılaştırarak bütçe fazlası verir bir hale gelmiştir. Yunanistan'ın bütçe açıkları ise bu yıldan sonra ağırlaşarak artmıştır. 2004 yılında hakkında AAP açılan Yunanistan'da hükümet 2005 yılında AB Komisyonunun önerilerini¹⁷ dikkate alarak vergi gelirlerini arttırıp kamu harcamalarını kısma yönelik tedbirler almıştır (The Guardian, 2010). Ancak kısa süreli bir toparlanma olsa da Yunanistan'daki bütçe açıkları artmaya devam etmiştir.
- 2008 Krizi karşısında Almanya'nın bütçe açıkları her ne kadar başlangıçta kısa süreli olarak referans değeri aşıya da sonrasında izlediği sıkı mali disiplin sayesinde referans değere hep uyumlu olmuştur. 2008 Krizi ile hükümetlerin izlediği genişletici politikaların etkisiyle bütçe açıkları, özellikle Britanya, İspanya ve Yunanistan'da çarpıcı bir şekilde artmış ve devletlerin bütçe açıkları, referans değerinin Britanya'da 3, İspanya'da neredeyse 4 ve Yunanistan'da 5 katını aşmıştır. Görüldüğü üzere İspanya'nın bir önceki dönemde sürdürdüğü katı bütçe disiplini süreci kriz nedeniyle yerini önce hızla artan bir bütçe açığına bırakmış,

¹⁶ Britanya için 2006 ve 2008 yıllarında alınmış aşırı açığın varlığına ilişkin AB Konseyi kararları bulunmaktadır.

¹⁷ AB Komisyonu, 2004 yılında Yunanistan'a bütçe açığının 2005 yıl sonuna kadar düzeltilmesi amacıyla aşırı açık durumuna son vermesini ve iki yıl üst üste kümülatif olarak GSYH'nin en az %1'i tutarında yapısal düzeltici önlemler almasını, kamu hesaplarındaki ciddi eksiklikleri gidermek için genel hükümet verilerinin toplanması ve işlenmesinde iyileştirmeye gitmesini tavsiye etmiştir (AB Konseyi Tavsiyesi SEC/2004/0816, 2004).

İspanya'nın 2012 sonrası aldığı mali tedbirler sonrasında ise çift hanelere ulaşan bu bütçe açığı trendi azalma eğilimine gitmiştir. Yunanistan bu dönemde verdiği bütçe açıkları ile EPB tarihindeki en kötü performansa sahip üye devlet olmuştur. Yunanistan'ın bir kredi derecelendirme kurumu olan Goldman&Sachs ile kendi verilerini çarpıtma yaptığının anlaşılması, yani ikinci veri skandalı sonrasında Yunanistan'ın verileri Eurostat tarafından tekrar güncellenmiştir. Güncelleme ile son verilen AAP süreci Yunanistan için 2009 yılında tekrar başlamıştır Balzi (2008).

- Almanya 2008 Krizi sonrası yaşadığı açık problemini aşarak 2014-2018 yılları arasında bütçe fazlası verir bir duruma gelmiştir. Kriz döneminde Britanya ve İspanya'nın artan bütçe açıkları, alınan mali disiplin sağlamaya yönelik tedbirler sayesinde yavaş ama kalıcı olarak azalmaya başlamış ve Britanya 2016 yılı itibariyle, İspanya ise 2017 sonrasında referans değere uyum sağlamıştır. Grafik 2'de görüldüğü üzere İspanya yaşanan 2008 Krizi öncesi sıkı bütçe disiplini politikasına dönebilmiştir. 2013 yılı itibariyle Yunanistan'daki bütçe açıkları çok hızlı bir şekilde referans değere yaklaşmış ve Yunanistan 2015 yılı itibariyle bütçe açığı şartını sağlamaya ve hatta bütçe fazlası vermeye başlamıştır¹⁸. 2010 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) ve AB Yunanistan'ın krizden kurtarılması amacıyla finansal yardım yapılması konusunda anlaşmaya varmıştır (Güreşçi & Oğuz, 2012). AB ve IMF'den aldığı mali destekle borçlarını yeniden yapılandırarak kamu harcamalarını azaltmaya yönelik tedbirleri katı bir biçimde uygulamak durumunda kalan Yunanistan hakkında 2009 yılında açılan AAP uygulamasına 2017 yılında son verilmiştir. Lakin bu görece başarının sürüp sürmeyeceği belirsizdir. Çünkü Yunanistan, aşırı borç yükünden bir türlü kurtulamamaktadır.

4.3. Borç Yükü Kriteri Karşısında Dört Devletin Performansları

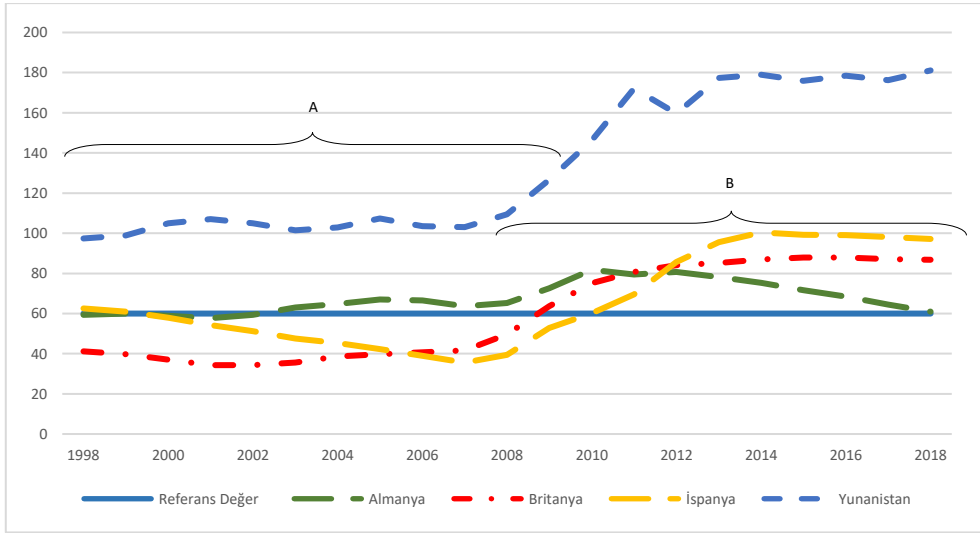
Borcun sürdürülebilirliğini sağlayan bir mali kural, -kamu borç senetleri için belirlenen faizin piyasa faizini etkilemesi sebebiyle- borçlanmanın sebep olduğu dışlama etkisini azaltır. Dışlama etkisinin azalması ise özel sektör yatırımlarının artmasına bağlı olarak istihdam ve üretim artışı sağlar. Dolayısıyla bu kazanımlar da hükümetlerin işsizlikle mücadele başarısını ve ülkenin zenginleşme hedefini ulaşılabilir kılar. Mali kural kapsamında kamu borç stokuna dair getirilen bir sınırlama, dolaylı olarak mükelleflerin karşılayacakları mali yükün azalmasını veya -en azından mali yük azalmasa bile- ödenen vergilerin daha yüksek oranda kamu hizmetine yansımaları sağlayacaktır. Bu bağlam üzerinden okunduğunda Maastricht Kriterleri ile getirilen borçlanmaya dair kuralın bir ölçüde vergileme alanını da ilgilendirdiği açıklığa kavuşacaktır. Böylece "borcun sürdürülebilirliği" konusu "vergilerin katlanılabilirliği" konusunu tamamlamaktadır. Kamu borç stokunun ülke GSYH'sine olan oranını içeren bir mali kuralın hizmet ettiği diğer bir amaç da -iktisadi yaklaşımların üzerinde bir türlü fikir birliğine varamadığı- borç yükünün

¹⁸ Hükümetin bütçe performansının iyileştigiğine dikkat çekilen 2017 yılındaki Konsey açıklamasında, Yunanistan'ın mali krize girdiği 2009'da gayrisafi yurtiçi hasılasının %15,1'i oranında bütçe açığı verdiği, 2016'da ise %0,7 oranında bütçe fazlasına ulaştığı kaydedilmiş ve uygulanmakta olan AAP'ye son verilme kararı alınmıştır (AB Konsey Kararı 415/2009, 2019).

nesiller arası adil dağılımına katkı sağlamasıdır (Kennedy ve Robins, 2001: 239-248). Borcun sürdürülebilirliği konusunda katkı sağlayan bir mali kural, ister istemez gelecek neslin borç yükünün artmasını engelleyecektir.

Çalışmamızda incelediğimiz dört devletin borç yükü gelişimleri anılan yirmi yıllık dönem için Grafik 3'de ele alınmıştır.

Grafik: 3
Almanya, Britanya, İspanya ve Yunanistan'da Borç Stoku / GSYH (1998-2018)

Kaynak: <<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>> adresli EUROSTAT verileri kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir 02.10.2019.

Maastricht Kriterlerinin borç stoku ile ilgili şartı, Borç Stoku / GSYH oranının en fazla %60 olmasıdır. Grafik 3'de yer alan düz çizgi, her daim sabit olan bu referans değeri göstermektedir. Almanya, Britanya, İspanya ve Yunanistan'ın borç yükü kriterine uyumlarına ilişkin tespitlerimiz şöyledir:

- Almanya 2002 yılına kadar borç yükü kriterini sağlamıştır. 2002 yılı sonrasında ise %60 referans değerinin üzerinde bir borç yükü gelişimi göstererek borç yükü kriterini ihlal etmiştir. Britanya söz konusu dönemde %60 referans değerinin çok altında bir borç yükü gelişimi göstermiştir. İspanya daha önce Grafik 2'de görüldüğü üzere 2008 Krizi öncesi uyguladığı sıkı bütçe disiplinin bir sonucu olarak borç yükünü 1998 yılındaki referans değer düzeyinden 2007'de %35 düzeyine indirmiştir. Yunanistan'ın borç yükü kriterine dair karne notu ise oldukça düşüktür. Öyle ki, Yunanistan'ın bu kriterle dair performansı, EPB üyesi olmadan önceki 1998, 1999 ve 2000 yılı verileri için dahi üyeliğe geçiş için yeterli değildir. Hal böyle iken Yunanistan'a üyelik tanınması bu kriter açısından da yine bir tür çifte standart görünümündedir.

- Almanya'da 2002 sonrası görülen borç yükündeki artış 2008 kriz döneminde hızlanmış, 2010 yılında %80 oranına yükselerek zirve yapmıştır. 2010 sonrası trend azalışa dönmüş ve Almanya 2018 itibarıyla referans değeri yakalamıştır. Britanya'nın borç yükü 2008 krizi sonrası kısa sürede görülen bir sıçrama ile referans değerinin altından %80 düzeyinde borç yükü oranına ulaşmıştır. 2011 sonrası hızı azalmakla beraber borç yükündeki artış trendi devam etmektedir. İspanya'da borç yükü, 2008 Krizi sonrası İspanya'nın verdiği büyük bütçe açıkları sonucu 2014 yılında %100 bandına ulaşarak bu düzeyde yatay bir seyir izlemiştir. İspanya 2018 itibarıyla referans değeri sağlamaktan bir hayli uzaktır ve ele aldığımız dört ülke içerisinde Yunanistan'dan sonra GSYH'sına oranla en borçlu ülke konumundadır. Yunanistan'ın borç stoku kriterine dair sonraki dönemlerde on yıl boyunca sergilediği performans, bir süre açıkça başarısız olduğunu gözler önüne seren %100 ekseninde sürse de 2008 küresel krizinin etkileriyle daha da ağırlaşmış ve neredeyse iki katına, yani %180 eksenine çıkmıştır. Kısaca belirtmek gerekirse Yunanistan bütçe açığı kriteri için sergilediği görece başarıyı borç stoku kriteri açısından sergileyememiştir. Eurostat verilerine göre günümüzde Yunanistan'ın GSYH'sı 186 milyar Euro iken borç stoku 334,6 milyar Euro'dur. Bu da, oransal bakımdan Yunanistan'ı -%181,1- ile AB'nin en borçlu üyesi konumuna sokmaktadır.

2012 yılında Birlik içerisinde yaşanan borçlanma probleminin çözümüne yönelik, büyük ölçüde Almanya'nın şekil verdiği, Mali Birlik Paketi oluşturulmuştur. Pakt'a göre üye devletler anayasalarına "borç freni" ifadesini koymayı kabul etmişlerdir. Buna göre üye devletlerde bütçe açığı gayri safi yurtiçi hasılasının %3 ile sınırlanacak ve bu oranın aşılması durumunda para cezası kesilecektir (Seda-Eren, 2013).

Yunanistan ekonomisinin temel sorunlarından biri, büyümenin ve kamu maliyesinin ağırlıklı olarak dış borçlanmayla finanse edilmesidir (TCABB, 2012: 8). Bilindiği üzere ülkelerin rekabet gücü, başta ücretler olmak üzere, maliyetlere ve döviz kuruna bağlıdır. Ortak paraya geçtikten sonra devalüasyon yaparak rekabet gücünü artırma imkanını kaybeden Yunanistan, kullandığı dış kaynağı rekabet gücünün artmasını sağlayacak verimli yatırımlara yönlendirememiştir. Almanya gibi rekabet gücü yüksek ülkeler ihracata dayalı büyürken Yunanistan'da büyüme yurt içi talebe bağlı kalmıştır. Bu durum dış kaynak talebini arttırıp cari işlemler açığını kronikleştirerek borç stokunun yükselmesine neden olmuştur.

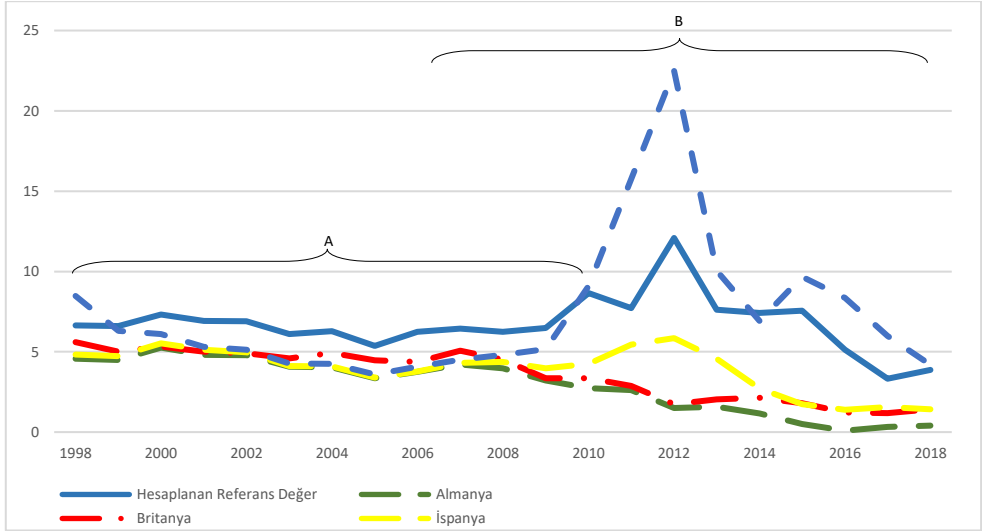
4.4. Faiz Oranı Kriteri Karşısında Dört Devletin Performansları

Uzun dönem faiz oranları, tasarruf birikimlerini ve firmaların yatırım kararlarını, diğer yandan da hane halkı tüketim davranışlarını etkilemesi nedeniyle enflasyon ve büyüme dinamiklerinin önemli bir belirleyicisi konumundadır. Politikacılar, finansal analistler ve firmalar geleceğe yönelik kararlarında uzun dönemli faiz oranı eğilimini dikkate alırlar (Afşar ve Doğan, 2017: 104). Bu bağlam üzerinden düşünüldüğünde uzun dönem faiz oranları, nominal ekonominin reel ekonomi ile bağlantısını oluşturur. Haliyle de bu değişken

üzerinden oluşturulan bir kriter de ülkenin reel ekonomik alanında sergilediği performansı dolaylı olarak ortaya koyar.

Maastricht Kriterlerinin faiz oranı ile ilgili şartı, “üye devletlerin uzun vadeli faiz oranları, en düşük yıllık enflasyon oranına sahip üç (3) üye devletin faiz oranı ortalamasından iki (2) puan sapabilir” şeklindedir. Grafik 4’te yer alan düz çizgi, hesaplanan referans değeri göstermektedir. Hesaplanan referans değer, enflasyon oranı kriterinde olduğu gibi sabit değil, hareketlidir. Hesaplanan referans değer 2009 yılına dek %5-6 aralığında dalgalanmıştır. Küresel krizin etkisi ve Yunanistan başta olmak üzere AB içerisinde yaşanan kriz sonrası referans değer dalgalanarak 2012 yılında %10’un üzerine çıkmış, 2013-2015 arasında azalarak %7,5 seviyesinde seyretmiş ve sonrasında parasal birliğin kurulduğu dönemdekinden daha düşük bir düzeye inmiştir.

Grafik: 4
Almanya, Britanya, İspanya ve Yunanistan’da Faiz Oranları: (1998-2018)

Kaynak: <<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>> adresli EUROSTAT verileri kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir 02.10.2019.

Almanya, Britanya, İspanya ve Yunanistan’ın faiz oranı kriterine uyumlarına ilişkin tespitlerimiz şöyledir:

- Almanya, faiz kriteri açısından bakıldığında, görüldüğü üzere ilgili dönemde referans değerlerinin altında, referans değerleriyle paralel bir seyirle başarılı bir performans sergilemiştir. Söz konusu başarılı performans Britanya, İspanya ve 1998 yılı hariç küresel krize kadar Yunanistan için de geçerlidir. Almanya ve Britanya’nın aksine İspanya’dan daha sorunlu bir ekonomiye sahip olan Yunanistan Parasal Birliğe girdikten sonra uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının kredi notunu daha da yükseltmesi ile Avrupa finansal piyasalarının

sunduğu düşük faizli¹⁹ finansman olanaklarından Küresel Kriz dönemine dek yararlanmıştı (Bayar, 2015: 51-53).

- Almanya ve Britanya'da %5 bandında referans değerinin altında seyreden faiz oranları 2008 yılı sonrasında daha da azalarak Almanya'da %1'in altına düşmüş, Britanya'da ise %1-1,5 oranlarına inmiştir. İspanya 2008 sonrası %4 bandından %5 bandının da üzerine çıkan, 2014 sonrası ise %2 düzeyine inen bir faiz oranı gelişimi göstermiştir. Kriz sonrası hesaplanan referans değerinde görülen sapma Almanya, Britanya ve 2010-2014 arası hariç İspanya için söz konusu olmamıştır. Birlik içerisinde ciddi dalgalanmaların görüldüğüne işaret eden bu durum 2018 yılı itibariyle önceki dengesine dönmüş görünmektedir. Yunanistan Grafik 4'te (B)'de görüldüğü üzere 2009 yılı ile başlayan dönemde yaşadığı borç krizi etkisiyle hesaplanan referans değerini katlayan ve 2012 yılında %20'yi aşarak zirve yapan bir faiz oranı performansı göstermiştir. 2012 sonrası AB ve IMF ile varılan anlaşma sonucu alınan mali desteğin etkisiyle Yunanistan faiz oranları azalarak 2018 yılında hesaplanan referans değerini yakalamıştır.

Ekim 2019 itibariyle devam eden AAP bulunmayan Birliğin ele aldığımız dört üyesinin referans değerlerine uyumlarına baktığımızda birbirinden farklı şart ve hedeflere - *ki biri Birliğin devamını sağlamaya, biri Birlikten ayrılmaya, son ikisi Birlikte kalmaya çalışmaktadır*- sahip dört devletin farklılaşan performanslarını görmekteyiz. AB'nin iktisadi birlikten siyasi bir birliğe dönüşmesi hedefini ortaya koyan *federalist* yaklaşımı benimseyen Almanya, ekonomi ve maliye politikası alanında tam bütünleşme sağlanmadan parasal birliğin sürdürülemeyeceği görüşünü ileri sürmektedir. Üye devletlerin AB otoritesi altında şekillenen ve katı bir biçimde uyacakları önlemler alması gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle Almanya özellikle enflasyon ve bütçe disiplini alanında diğer üç devlete göre daha katı bir politika izlemiştir.

Britanya'nın referans değerlerine uyumuna bakıldığında Almanya'nın tersine ekonomik büyümeye enflasyon ve bütçe açıklarına göre daha fazla önem vermesinden kaynaklanan tutumu gözlenmektedir. Britanya Almanya'ya kıyasla bütçe açığı, borç yükü ve enflasyon oranında katı disiplin uygulamamıştır. Britanya Avrupa Para Sisteminin kurulmasına daha en başından karşı çıkmıştır (Günay & Özen, 2002: 69). AB'ne daha fazla yetki devrini savunan Almanya'nın aksine *ulusalcı* bir tutuma sahip Britanya'nın en başından beri önceliği, Birlik içerisinde sahip olduğu iktisadi ve mali ayrıcalıkları korumak olmuştur. Bütünleşme sürecinin ilerlemesi ile Britanya'nın, AB bütçesinde yer alan Birleşik Krallık Düzeltmesi, serbest dolaşım ve ortak para konularındaki ayrıcalıklarını kaybetme tehlikesi ortaya çıkarmıştır (TCABB, 2012: 3). Tüm bunların yanı sıra başta finans sektörü olmak üzere, Kuzey Denizinden çıkarılan petrol ve gaz kaynakları ile balıkçılık üzerinde AB

¹⁹ Yunanistan'ın 1998 yılı uzun dönem döviz cinsinden kredi derecelendirme kuruluşları kredi notları spekülasyon seviyeleri gösteren S&P için BBB+, Moody's için A2Durağan ve Fitch için BBB'dir. Birliğe girdikten sonra Yunanistan'ın kredi notu yatırım yapılabilir seviyeleri gösteren sırasıyla S&P 2001 yılı A+, Moody's 2002 yılı A1 ve Fitch 2002 yılı için A+ olarak yükselmiştir (Bayar, 2015: 42-48).

gözetim ve denetimine tabi olmak istememesi Britanya'nın AB ile yollarını ayırmak istemesinde etken olmuştur.

İspanya Birliğin mali açıdan kırılğan ülkeleri arasında yer almaktadır. 2008 Krizi öncesinde kriter değerleri açısından bakıldığında İspanya'nın Maastricht Kriterlerine uyum sağlama yolunda kararlı bir politika benimsendiği ortadadır. Ancak İspanya'nın Birlik içerisinde yaşanan kriz sonrası bozulan mali dengeleri kırılğan yapısının devam ettiğini göstermektedir.

EPB'nin sorunlu ülkesi Yunanistan son dönemde görülen iyileşme dışında referans değerlerini hiçbir dönemde karşılayamamıştır. Yunanistan'ın Birlik içerisinde kalışı tartışma konusu olmuştur. Yunanistan, Almanya başta olmak üzere AB ve IMF desteği ile ayakta durur bir haldedir.

5. Sonuç

Bir kuralın işleyebilmesi için öncelikle o kuralın oluşturulması, sonrasında ise o kuralın benimsenmesi gerekir. Kural koymak basittir. Lakin konulan kuralın benimsenmesi ya da benimsetilmesi zordur. Kuralın benimsetilme aracı yaptırımdır. Kuralı var eden kurum ya da kişiler eşyanın doğası gereği kurula uyumsuzluğun ne tür yaptırımlarla cezalandırılacağını da ortaya koymak zorundadır. Tarihsel süreç içinde ele alındığında Maastricht Kriterleri ideal kurallara özgü tüm özellikleri taşır. Lakin uygulamaya bakıldığında ortaya çıkan tablo, iç açıcı değildir. Teoriden pratiğe giden yolda ciddi aksaklıklar vardır. Bu da haliyle kriterlerden sağlanan kazanımların gerçek mi, yoksa söylenti mi olduğu şüphesi uyandırmaktadır. Aksaklıkların temel sebebi yaptırımlar konusudur.

Kuralların ve yaptırımların olduğu son yirmi yıllık sürede yaşanan "kural-yaptırım uyumsuzluğu" sadece yaptırımların esnetilmesi ile giderilmek istenmiş, bu da üye devletlerin kural dışılıklarını olağan hale getirmiştir. Çalışmada ortaya çıkan sonuçlar da bu yöndedir. En çarpıcı örnek olan Yunanistan özelinde ulaşılan tespitler şunlardır:

- Yunanistan kriterlere uyum sağlamadan EPB üyesi olmuştur.
- Ülke yaşadığı veri skandalı ile EPB üyesi olmayı hak etmediğini kanıtlamıştır.
- AB Konseyi, kamuoyunu bilgilendirmek dışında herhangi bir ciddi yaptırım uygulamamıştır.
- Yaptırım olmadığından Yunanistan hükümetleri düşük performanslarına devam etmiştir.
- Yunanistan'ın yaşadığı ve yaşattığı sorunların ne zaman ve nasıl çözüleceği belirsizdir.

Yunanistan Birlik içerisinde kalmaya çalışarak AB'nin sağladığı olanakları yitirmek istememektedir. *Bedavacılık* tutumu olarak nitelenen bu durum Yunanistan'ın AB'nde kalmaya devam ederek katlandığı maliyetten daha fazla bir fayda beklentisi içinde bulunduğunu göstermektedir.

Yunanistan için yaptığımız bu tespitler, EBP üyesi diğer devletler için ne anlama gelmektedir? Öyle ya ortağınız kurala uymadığında ve cezasız kaldığında sizi kurala uyum için motive eden şey nedir? Eğer kural bir zincire benzetilirse tek bir halkanın kopması, zincirin bozulması için yeterli değil midir? Bu ve buna benzer sorular, kuralları olsa da AB'nin geleceği için ciddi bir belirsizlik oluşturmaktadır.

Yunanistan gibi AB'de kalmak isteyen İspanya için şu tespitler yapılabilir.

- İspanya Yunanistan ile karşılaştırıldığında Birliğin yakınlaşma kriterlerine uyum sağlama konusunda daha istekli ve başarılıdır.
- İspanya Birliğin mali kurallarına uymak istemekle beraber, Yunanistan kadar olmasa da referans değerini çok üzerinde seyreden borç yükü nedeniyle mali açıdan Birlik için potansiyel bir tehdittir.

AB'den çıkmak isteyen ve bunun için prestij kaybını göze alan Britanya için şu tespitler yapılabilir.

- Britanya, en başından beri AB'ye karşı temkinlidir.
- Ülke EPB üyesi olmama tercihi ile bu temkinli tutumunu somutça ortaya koymuştur.
- Böylelikle Maastricht kriterleri karşısında oluşacak uyumsuzluğunu yaptırım dışı bırakmıştır.
- Britanya'nın 2008 krizinde oluşan sapmaları bir yana bırakıldığında, sadece borç yükü kriteri için oluşan uyumsuzluğu dikkat çekmektedir.

Britanya Maastricht Antlaşmasını imzalamış olmasına karşın parasal birliğe katılmayarak Kriterlerle ilgili bağlayıcı yükümlülüklerden kurtulmuştur. Borç yükü kriteri hariç disiplinli bir mali performans gösteren Britanya ulusal çıkarlarını daima AB'nin hedef ve politikalarının önünde tutmuştur. Britanya, Yunanistan'ın aksine sahip olduğu güçlü ekonomisi sebebiyle; Birliğe üye ülkelerin mali sorunları, Birliğe yönelik göç olgusu gibi AB'nin başlıca sorun ve sorumluluklarını üstlenmek ve bu doğrultuda kaynaklarını AB ile paylaşmak istememektedir. Kriterler etrafında gelişen mali süreç ülkenin ulusal politika üretme yetisini sınırlandırmaktadır. Bu nedenle Britanya kriterlerin ve pakt kurallarının getirdiği ve ilerde getirebileceği mali çerçeveyi benimsememektedir. Bu doğrultuda kriterlerle ilerletilmeye çalışılan mali birlik olgusu ülkenin AB'nden çıkışının nedenleri arasında yer almaktadır.

AB'nin garantörü konumundaki Almanya içinse şu tespitler yapılabilir:

- Almanya, kriterlerin oluşturulma sürecinde başat ülke konumundadır.
- Ülke daha en başından beri kriterlere uygun performans göstermiştir.
- 2008 krizinde özellikle bütçe açığında sapmalar yaşamıştır.
- Almanya'nın yaşadığı sapmalar için herhangi bir yaptırım uygulanmamıştır.
- AB Konseyinin bu tutumu, açık bir çifte standarttır.

AB bütünleşmesinin tam bir entegrasyona dönüşmesi taraftarı olan Almanya, Birliği bir arada tutmak istemektedir. Maastricht Kriterlerinin Almanya için asıl önemi kriterlerin sorunlu üyelerin mali durumlarını kontrol altında tutmak için bir tür teminat oluşturacağı beklentisidir. Almanya Birliğin mali sorumluluğunu büyük ölçüde üstlenmekle birlikte, sorunlu ülkelerin neden olduğu belirsizliklerin ve maliyetlerin azalmasını istemektedir. Uygulamanın gösterdiği üzere, kriterlerin uygulaması beklenen sonucu tam olarak verememiştir. Bu soruna Britanya'nın aksine Almanya'nın çözümü mali birlik aşamasına doğru ilerlenerek AB'nin ulusal mali politikalar üzerindeki denetim ve etkisinin -dolayısıyla de facto Almanya'nın etkisinin- artırılmasıdır.

Çalışmamızda Maastricht Kriterleri performansları incelenen dört ülke ile yaptığımız ayrım bir açıdan Birlikle bağımlı koparan İngiltere, Birliği bir arada tutan Almanya gibi iki kuzey ülkesi ile Birliğin düşük mali performansına sahip iki güneyli ülkesinin karşılaştırılmasıdır. Görüldüğü üzere Birlik içerisindeki kuzey-güney ayrımı belirgin bir biçimde ortadadır. İngiltere güneyli ülkelerin neden olduğu maliyete katlanmak istememiştir. Birliği bir arada tutan Almanya ise Birliğin kendine olan maliyetini azaltmak istemektedir. AB, Maastricht Kriterlerini oluşturarak bütünleşme sürecinin iktisadi ve mali kısmını iradi politika baskısından ve bir anlamda da üye devletlerin -çalışmamız özelinde Almanya, Britanya, İspanya ve Yunanistan'ın- çatışan ulusal çıkarlarından kurtarmak istemiştir. Ancak kriterlerin üye devletlerce benimsenmesinde sorunlar ortaya çıkmış ilaveten yaptırım olmayan kuralların herhangi bir teminat sağlamasının söz konusu olmadığı anlaşılmıştır. Britanya'nın AB'den çıkışı sonrasında kanaatimizce bugüne kadar genişleyen Birlik bundan böyle küçülerek ilerleme yoluna girmiştir.

Kaynaklar

- Afşar, M. & E. Doğan (2017), "Uzun Dönem Faiz Oranlarının Belirleyiciliği: OECD Ülkelerine Yönelik Bir Panel Veri Analizi", *Akademik Bakış Dergisi*, 5, 103-115.
- Alesina, A. & R. Perotti (1999), *Budget Deficits and Budget Institutions, Fiscal Institutions and Fiscal Performance*, London: The University of Chicago Press Ltd.
- AMB (2000), *Convergence Report*, May 1, Frankfurt, <<https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/index.en.html>>, 21.10.2019.
- Aysu, A. (2009), "Gelişmiş Ülkelerde Maliye Politikası Kurallarının İhlaline İlişkin Başlıca Yaptırımlar", *Maliye Dergisi*, 158(1), 464-481.
- Balzi, B. (2010), "Greek Debt Crisis: How Goldman Sachs Helped Greece to Mask its True Debt", *Der Spiegel*, 8 Ocak, <<http://www.spiegel.de/international/europe/greek-debt-crisis-how-goldman-sachs-helped-greece-to-mask-its-true-debt-a-676634.html>>, 20.08.2015.
- Bayar, Y. (2015), "Kredi Derecelendirme Kuruluşları ve Yunanistan Borç Krizi", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 15, 41-58.
- Bektaş, Ç. (2016), "Kurallı Maliye Politikasının Eleştirisi Maastricht Kriterlerinin Analizi", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berber, M. & S. Artan (2004), *Enflasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği*, Turkish Economic Association, <<http://www.tek.org.tr/dosyalar/M-BERBER-S-ARTAN-INF.pdf>>, 25.10.2019.

- Biraschi, P. (2008), “Searching for the Optimal EMU Fiscal Rule: An Ex-post Analysis of the SGP Reform Proposals”, Brussels: Ministry of Economy and Finance *Working Papers*.
- Buchanan, J. (1991), *Kamu Tercih ve Anayasal İktisat*, Çev. D.E.Ü. Maliye Bölümü Öğretim Üyeleri, İzmir, Akhiselim Ofset Tesisleri.
- Buiter, W. (1983), *Deficits, Crowding out and Inflation: The Simple Analytics*, Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Ela, M. (2018), “Ekonomik ve Parasal Birlik’te Büyük Ülkeler Neden Mali Kurallara Uymamaktadır?”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 727-752.
- Erdönmez, P.A. (2009), “Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi”, *Bankacılar Dergisi*, 68, 85-101.
- EU (1997), *Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact C 236*, 17 June, Amsterdam, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l25021>>, 21.10.2019.
- EU (2004), Recommendation for a Council recommendation to Greece with a view to bringing an end to the situation of an excessive government deficit, 5 September, Brussels, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52004SC0816>>, 23.10.2019).
- EU (2004), *Recommendation for a Council Recommendation to Greece with a View to Bringing an end to the Situation of an Excessive Government Deficit*, 5 July, Brussels, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52004SC0816>>, 23.10.2019.
- EU (2005), “Amending Regulation (EC) No 1466/97 on the Strengthening of the Surveillance of Budgetary Positions and the Surveillance and Coordination of Economic Policies”, *Council Regulation (EC) No 1055/2005 of 27 June 2005*, Strazburg, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1412159031745&uri=CELEX:32005R1055>>, 25.10.2019.
- EU (2005), “Amending Regulation (EC) No 1467/97 on Speeding up and Clarifying the Implementation of the Excessive Deficit Procedure”, *Council Regulation (EC) No 1056/2005 of 27 June 2005*, Strazburg, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1412159031745&uri=CELEX:32005R1056>>, 25.10.2019.
- EU (2013), *Regulation (EU) No 472/2013 of the “European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on the strengthening of economic and budgetary surveillance of Member States in the euroarea experiencing or threatened with serious difficulties with respect to their financial stability”*, Strazburg, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0472&from=EN>>, 21.10.2019.
- EU (2013), *Regulation (EU) No 473/2013 of the “European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on Common Provisions for Monitoring and Assessing Draft Budgetary Plans and Ensuring the Correction of Excessive Deficit of the Member States in the Euro Area”*, Strazburg, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0473&from=EN>>, 21.10.2019.
- EU (2015), “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank Making the Best Use of the Flexibility within the Existing Rules of the Stability and Growth Pact”, *Autonomous Act*, 13th January, Strasbourg, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0012&from=EN>>, 21.10.2019.

- EU (2019), *Council Decision abrogating Decision 2009/415/EC on the Existence of an Excessive Deficit in Greece*, 19 September, Brussels,
<<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11240-2017-INIT/en/pdf>>,
23.10.2019.
- EU (2019), *History of the Stability and Growth Pact*, <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eueconomic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact/history-stability-and-growth-pact_en>,
25.10.2019.
- Eurostat (2019) *İstatistikler*, <<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>, 25.10.2019.
- Fisher, S. (1993), “The Role of Macroeconomic Factors in Growth”, *Journal of Monetary Economics*, 32, 485-512.
- Günay, A. & A. Özen (2002), “Avrupa Birliği’nde Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Maastricht Kriterlerinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi”, *DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (2), 68-82.
- Güreşçi, G. & A. Oğuz (2012), “2008 Küresel Kriz Sürecinde Avrupa Birliği Birlik Olabildi Mi?”, *Teacongess.com*, <<http://teacongess.org/papers2012/OGUZ-PEHLIVAN.pdf>>,
16.10.2019.
- Haan, J.B. & H. Berger & D. Jansen (2004), “Why has the Stability and Growth Pact Failed?”, *International Finance*, 7(2), 235-260.
- Karluk, S.R. & Ö. Tonus (1998), “Avrupa Birliği Euro ve Geleceği”, *Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(1-2), 261-293.
- Kennedy, S. & J. Robbins & F. Delorme (2001), *The Role of Fiscal Rules in Determining Fiscal Performans*, Bank of Italia,
<http://www.bancaditalia.it/studiricerche/convegna/atti/fisc_rules/session1/23726_kenn_obbins_&_delorme.pdf>, 18.05.2015.
- Kopits, G. & S. Symansky (1998), *Fiscal Policy Rules*, Washington D.C., IMF.
- Kopits, G. (2001), *Fiscal Rules: Useful Policy Framework or Unnecessary Ornament*, Washington D.C., IMF.
- Masson, P. & C. Pattillo (2003), “Monetary Union in West Africa: An Agency of Restraint for Fiscal Policies?”, *Journal of African Economies*, 11(3), 387-412.
- Mishkin, F.S. (1997), “Strategies for Controlling Inflation”, RBA Annual Conference Volume, in: P. Lowe (ed.), *Monetary Policy and Inflation Targeting*, Reserve Bank of Australia.
- Schaechter, A. & T. Kinda & N. Budina & A. Weber (2012), “Fiscal Rules in Responset other Crisis-Toward the ‘Next-Generation’ Rules, A New Dataset”, *IMF Working Paper* 187,
<<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12187.pdf>>, 25.10.2019.
- Schioppa, F.K.P. (2006), “The 2005 Reform of the Stability and Growth Pact: Too Little, Too Late?”, *Bruges European Economic Research Papers*, No. 6.
- Seda, E. (2013), *Euro Bölgesi Borç Krizi ve Almanya*, ASEM,16 Nisan, Ankara,
<<http://asem.org.tr/tr/publication/details/48/Euro-B%C3%B6lgesi-Bor%C3%A7-Krizi-ve-Almanya>>, 25.10.2019.
- TC ABB (2011), *AB Ekonomik Yönetişim Sisteminde Yeni Dönem*, Ankara.
- TC ABB (2012), *Yunanistan’ın Euro Bölgesinden Ayrılmasının Olası Ekonomik Etkileri*, Ankara.
- TC Maliye Bakanlığı (2011), “Küresel Ekonomik Kriz Sonrası Mali Konsolidasyon ve Sermaye Hareketlerinin Kontrolüne Yönelik Politikalar”, *SGB Araştırma Raporu*, Ankara.

- The Guardian (2010), *Greece debt crisis: timeline*, 5 October, <<https://www.theguardian.com/business/2010/may/05/greece-debt-crisis-timeline>>, 25.10.2019.
- Uçar, Ö. (2012), *Yunanistan'ın Euro Bölgesi'nden Ayrılmasının Olası Ekonomik Etkileri*, TCABB, <https://www.ab.gov.tr/files/EMPB/grexit_impact_on_turkey_print_version.pdf>, 23.10.2019.
- UK Reuters (2018), *UK Inflation Rises for First Time in 2018, Seen Falling Soon*, 18 August, <<https://uk.reuters.com/article/us-britain-economy-inflation/uk-inflation-rises-for-first-time-in-2018-seen-falling-soon-idUKKBN1L00SB>>, 23.10.2019.
- Vural, İ.Y. (2007), "Mali Disiplinin ve Ekonomik İstikrarın Sağlanmasında Yeni Bir Araç: Mali Kurallar", içinde: *Kurumsal Maliye Politikası*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 97-118.